

fol. 120^v.

Εἰ μετακοιτάσει ὁ ποταμὸς, ὅθεν εἴλεες, οὐ δύνασαι ἀκολουθεῖν αὐτῷ· ἐνθα γὰρ νῦν κέεται, κὰν ἐμός ἐστιν ὁ τόπος, οὐκ ἐπετέθη δουλεία. εἰ δὲ πρόσχωσις προστιθείη, δύνασαι ἀκολουθεῖν· ὅλος γὰρ ὁ τόπος τοῦ ποταμοῦ δουλεύει· εἰ δὲ ἀπορροεῖ¹ ἐναλλάξας τὴν κοίτην, ὁ μέσος τόπος δουλεύει, ἀλλ' ἐφθάρη ἢ δουλεία: — fr. 3. § 2. D. 43, 20.

Εἰ τὰς ὥρας ἐν αἷς δύο ἔλκουν ὕδωρ κατὰ σύμφωνον ἐναλλάξουσιν, οὐδὲις αὐτῶν ἀπόλλει τὸ δίκαιον τῆς ἐλκυσέως: — fr. 5. § 1.

ζ'. Τὸ θερινὸν ὕδωρ ἢ διὰ τὴν φύσιν τοῦ ὕδατος ἢ διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν τόπων ἐνθα ἔλκεται διακρίνεται, ὅθεν εἰ φύσιν ἔχει ἐν θέρει ἔλκεσθαι, κὰν ἐν χειμῶνι ἐπιζητηθῇ διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν τόπων, ἐνθα ἔλκεται διακρίνεται. ὅθεν εἰ φύσιν ἔχει ἐν θέρει ἔλκεσθαι, κὰν ἐν παντὶ ἔτει ἐπιζητηθῇ, διακρίνεται· ὡςπερ — — — ἐν τῷ ἔλκοντι ἐν θέρει μόνω χρησιμεύη: — fr. 6.

η'. Ὁ ἔχων δίκαιον ὑδρογωγίου ὅθεν θέλει ποιεῖ τὸν ἀγωγὸν, ὥστε μὴ καταστρέφειν αὐτόν: — fr. 8.

ΤΙΤΑΟΣ ΚΓ', ΒΙΒΑΙΟΥ ΝΗ'

τὸ βία ἢ λάθρα.

Βία ἐστὶ τὸ προῖξαι τι ἐναντίον οὐπερ ἐκωλύετο, κὰν μικροῦ λίθου βολῇ κωλυθῇ κὰν ἀπὸ διαμαρτυρίας καὶ ἐπιμενῆ ποιῶν κὰν ὀφείλων κωλυθῆναι ἐμηχανήσατό τινα μὴ κωλυθῆναι· τὸ αὐτὸ κὰν κωλυθῆις ἐνδεδῶκε, μετὰ τούτων δὲ τὰ αὐτὰ ποιεῖ μὴ ἐπιτραπέις παρ' ἐμοῦ ἢ κατὰ ἄλλην εὐλογον αἰτίαν² ἀσφαλείας·

fr. 1. § 5—9. D. 43, 24.

— ὡς ἀσθενῶν τυχὸν ἢ μὴ θέλων λυπησαί σε τὸν καινοτομοῦντα ἢ τὸν ἀντικαμβανόμενον σου μὴ κωλύσω σε ἢ ὡς φοβηθῆις ὅπλοις δίχα μὲν τοῦ δόλου σου τοῦ καινοτομοῦντος: — fr. 1. § 10. 11.

β'. Οὐδὲ γὰρ ἔξεστί μοι χεῖρονα ποιεῖν τὴν αἴρεσιν τοῦ μηδὲν ἐμαρτάνοντος. fr. 2.

Ὁ κρύπτων τὸν ἀντίδικον καὶ μὴ διαμαρτυρόμενος αὐτὸν ταῦτό ἐστι κὰν κατέχη τὸν ὀφείλοντα παραγγεῖλαι: — fr. 3. § 7. 8.

Ὁ μηνύσας ποιεῖν ἔργον καὶ παραγγεῖλθῆις καὶ ποιήσας βίαν ποιεῖ: — fr. 5. § 7.

Ὁ καρπὸν ἐπαίρων οὐχ ὑπόκειται νομίμω παραγγέλλματι, ἀλλὰ τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγῇ: —³ fr. 7. § 5.

¹ δεπερροει cod. ² Habet Syn. cf. et schol. Bas. [13, 2, 7—Hb. I 800.]: v. ἀσφ. quod sequitur vix intellegi potest: expectaretur οὐ μὴν εἶ vel sim., tanquam initium sequentis §¹. ³ cf. schol. Bas., unde F. Hb.

Si recesserit flumen, unde aquam ducebas, non potes id subsequi; ubi enim nunc est, quamvis meus sit locus, non est imposita servitus. si vero alluvio accesserit, potes subsequi; totus enim locus fluminis servit: si vero circumfluat mutato alveo, medius locus servit, sed perit servitus.

fr. 3. § 2. D. 43, 20.

Si horas, in quibus aquam ducunt duo, invicem per contractum permutaverint, neuter eorum ius ducendi amittit. fr. 5. § 1.

Aqua aestiva vel secundum naturam aquae vel secundum utilitatem locorum, ad quae ducitur, distinguitur; quare si natura eius sit, ut aestate ducatur, quamvis et hieme quaereretur propter utilitatem locorum, in quae ducitur, [aestiva] existimatur: quare si natura eius sit, ut aestate ducatur, quamvis toto anno quaereretur, [aestiva] existimatur fr. 6.

Qui ius aquam ducendi habet unde vult rivum facit, dum ne [aquaeductum] intervertat. fr. 8.

TITULUS XXIII, LIBRI LVIII

vi aut clam.

Vis est, cum quis faciat aliquid contra id quod ei prohibitum est, quamvis lapilli iactu prohibeatur vel quamvis testatione [ei sit prohibitum] et in faciendo perseveret, et si quis, cum in ea esset causa ut prohiberetur, quaedam molitus sit ne prohiberetur: idem et si quis prohibitus destiterit, deinde eadem fecerit venia non optenta a me nullaque iusta causa accedente; fr. 1. § 5—9. D. 43, 24.

— cum forte infirmus essem aut nollem te offendere vel eum, qui pro te locum tenebat, te non prohibuero, vel tanquam armis territus sine dolo tamen eius qui opus novum fecit. fr. 1. § 10. 11.

Non enim licet mihi deteriore conditionem facere eius qui nihil peccavit. fr. 2.

Qui celavit adversarium neque eum denunciavit perinde est ac si retinuerit eum, qui ei denunciare debuisset. fr. 3. § 7. 8.

Qui indicavit se opus facturum, si ei sit denunciatum et faciat, vim facit. fr. 5. § 7.

Qui fructus aufert non subicitur huic interdicto, sed [potius] actioni de furto in duplum. fr. 7. § 5.

Ὁ δένδρα τεμνων ἢ κάλαμον ἢ ἰτέαν ἢ ἄμπλον κατέχεται ὡς φθειρών τὴν γῆν: —¹ *ibid.*

Ἐὰν στήλη σου ἀπὸ δημοσίου τόπου ἀποσπασθῇ, σὺ μὲν τὸ νόμιμον παράγγελμα, ἡ δὲ πόλις τὴν περὶ κλοπῆς εἰς διπλοῦν κινεῖ· αὐτῆς γὰρ ἔστι· διὸ κἂν πέσῃ οἱ πολῖται αὐτὴν καθιστῶσιν: — *fr. 11. § 1.*

Ὁ ἀφελόμενος στήλην ἢ θύραν ἀπὸ μνημείου τῷ ἔχοντι τὸ δίκαιον αὐτοῦ ὑπόκειται, ὡς περὶ καὶ ὁ κατακλῶν θύραν καὶ ἀποσπάσας ῥίζας ἀμπέλων: — *fr. 11. § 2.*

Εἰ ἀγοράσεις καὶ μὴπω παραλαβὼν διάγεις ἐκεῖ καὶ μὴνύσω σοι, ὃ μέλλω ποιεῖν ἔργον οὐ δοκῶ λάθρα πράττειν: — *fr. 11. § 11.*

Ἐπεξουσίου καινὸν ἔργον κωλύοντος, ὁ πηρο κινεῖ, πατρὸς δὲ κωλύοντος, καὶ ὁ υἱός: — *fr. 13. § 1.*

Εἰ τὸ πρᾶγμα οἷδὲ τις τοῦ ἔπεξουσίου εἶναι, οὐ δοκεῖ λάθρα ποιεῖν· οὐδὲ γὰρ ἔχει ὁ ἔπεξουσίος ἀγωγὴν: — *fr. 13. § 2.*

Ὁ βία ἢ² λάθρα ποιήσας καὶ νεμόμενος καὶ ἀνεξικακίαν καὶ δαπάνην εἰς τὸ ἀφαιρεθῆναι τὸ ἔργον χρεωστεῖ, ὁ δὲ ποιήσας καὶ μὴ νεμόμενος τὰς δαπάνας, ὁ δὲ νεμόμενος καὶ μὴ ποιήσας ἀνεξικακίαν: — *fr. 16. § 2.*

Ὁ λάθρα ἢ βία καταλύσας τὸ κελευσθὲν ὑπὸ δικαστοῦ καταλυθῆναι ἀποκαθιστάτω αὐτό. *fr. 21 pr.*

Ὁ ἀπολέσας τὸν δίκαιον διὰ τοῦ καινοῦ ἔργου, ἀποκαθίσταται διὰ τοῦ νομίμου παραγγέλματος: — *fr. 21. § 3.*

Εἰ βία ἢ λάθρα γῆν σου ἀροτριάσω, κατέχομαι κἂν ὄρυγμα ποιήσω· ἐν παντὶ γὰρ ἔδαφικῶν χώρα τῷ παραγγέλματι: — *fr. 22. § 1.*

ΤΙΤΛΟΣ ΚΔ', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΗ'

περὶ συγχωρήσεως καὶ παρακλήσεως καὶ βαλάνου ἐκλογῆς: —

Ἄγει ὁ πραιτωρ· „ὃ κατὰ παράκλησιν λαβὼν ἔχεις ἢ δόλω ἐπαύσω ἔχειν, ἀποκατάστησον“· ὡς τε ἀποκαταστατικόν ἔστι τὸ νόμιμον παράγγελμα· ἐφ' ὅσον γὰρ θέλω, δεῖ σε χρῆσθαι τῇ δ' — σεῖ μου· οὐ μὴν εἰ ἀλλάξω τὴν γνώμην μου: — *fr. 2 pr. — § 2. D. 43, 26.*

Καὶ ἐπὶ κινητῶν παρακλήσεις γίνεται· εἰ δὲ πρὸς χρόνον αἰτήσω σε δοῦναί μοι, κἂν παρέλθῃ ὁ χρόνος, κατὰ παράκλησιν νέμομαι: — *fr. 4 pr. § 4.*

¹ cf. schol. Bas., unde F. Hb. ² suppl. I^a manu.

Qui arbores succidit aut arundinem aut salictum aut vitem tenetur, quippe qui terram corrumpat. *ibid.*

Si stela tua e loco publico ablata fuerit, tu hoc interdicto, civitas autem furti actione in duplum experietur; eius enim est: et ideo si ceciderit, cives eam recollocant. *fr. 11. § 1.*

Qui columnam vel portam a monumento aufert ei cuius est ius [sepulcri] huius tenetur, sicuti is qui frangat portam vel avellat radices vitium. *fr. 11. § 2.*

Si [fundum] emeris et cum nondum is tibi traditus fuerit ibi moreris egoque denuntiavero tibi opus quod sum facturum, non videor clam facere. *fr. 11. § 11.*

Si filiusfamilias opus novum nuntiaverit, pater agit; si pater nuntiaverit, etiam filius [agere potest]. *fr. 13. § 1.*

Si rem scivit quis filiifamilias esse, non videtur clam facere; non enim habet filiifamilias actionem. *fr. 13. § 2.*

Qui vi aut clam fecit et possidet et patientiam et sumptus ad opus tollendum praestare debet; qui fecit et non possidet sumptus: qui possidet nec fecit, patientiam. *fr. 16. § 2.*

Qui clam aut vi tollit id quod a iudice praecceptum est, ut tolleretur, id restituat. *fr. 21 pr.*

Si quis per novum opus ius amiserit, per hoc interdictum restituitur. *fr. 21. § 3.*

Si vi aut clam terram tuam aravero teneor: ita et si foveam fecero; de omni enim opere quod in solo fit locus est interdicto. *fr. 22. § 1.*

TITULUS XXIV, LIBRI LVIII

de concessione et precario et de glande legenda.

Ait praetor: „quod precario acceptum habes dolove desisti habere, restituas“. et ideo restitutorium est hoc interdictum; donec enim volo debes uti re concessa; non vero si mutavero voluntatem meam. *fr. 2 pr. — § 2. D. 43, 26.*

Et de mobilibus precarium fit; si vero in diem rogavero te mihi dare, quamvis dies praeterierit, precario possideo. *fr. 3 pr. § 4.*

ζ'. Καὶ οὐκ ἐναλλάσσεται ἡ αἰτία τῆς νομῆς οὐδὲ νῦν συνίσταται, ἀλλ' εἰς μακρότερον ἐκτείνεται χρόνον· εἰ δὲ παρελθόντος τοῦ καιροῦ πάλιν παρεκάλεσα, καινότερον κατὰ παράκλησιν γίνεται καὶ οὐκ ἀνανεοῦται: — fr. 5.

Εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ μανῆ ὁ δοὺς ἢ τελευτήσῃ, οὐκ ἀνανεοῦται τὸ κατὰ παράκλησιν: — fr. 6 pr.

Εἰ αἰτήσεις ἐν τῷ ἀγροῦ μου διατρίβειν, ἐγὼ νέμομαι οὐ σὺ, ὡς περὶ ὁ¹ διὰ χρῆσιν ἔχων ἢ μισθωτῆς ἢ ἔνοικος. fr. 6. § 2.

fol. 125^v. Δύναμαι καὶ τὸ ἐμὸν εἰς ἐνέχυρον δοῦς κατὰ παράκλησιν λαβεῖν ὃ καὶ συνεχῶς συμβαίνει· κἄν ἄδηλόν ἐστιν εἰ δεσπότης εἰμί: —² fr. 6. § 4. 7. D. 43, 26.

Εἰ παρακλήσει λάβοις τι παρὰ τινος, καὶ πρὸς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ καὶ τοὺς διαδόχους, κατὰ παράκλησιν ἔχεις αὐτὸ κἄν ἀγνοῆς ὅτι ἔχει κληρονόμον· εἰ δὲ ὁ κατὰ παράκλησιν δέδωκάς μοι ἑτέρῳ πωλήσεις ὁ δὲ οὐκ ἀναλαμβάνει, παρ' αὐτοῦ δοκῶ τοῦτο ἔχειν: — fr. 8. § 1. 2.

Καὶ ὁ δόλω παυσάμενος ἔχειν ἐνέχεται: —

Καὶ ὁ παρακλήσει ἔχων δόλον μόνον χρεωστῆ καὶ ἀμέλειαν δὲ ὅμοιαν δόλω· χρησάμενος δὲ ἀμέλειαν . . . τὸ παράγγελμα τοῦτο εἰς τὴν αἰτίαν ἀποκαθιστᾶναι ἢ εἰ μὴ τοῦτο ποιήσει, εἰς τὸ διαφέρειν ἀφ' οὗ ἐκινήθη καταδικάζει, ὥστε καὶ καρπὸς τοῦ μέσου χρόνου ἀπαιτῆ: — fr. 8. § 3. 4.

ι'. Τὸ κατὰ παράκλησιν καὶ μεταξὺ ἀπόντων καὶ δι' ἐπιστολῆς ἢ δι' ἀγγέλου συνίσταται: — fr. 9.

ια'. Εἰ θεράπαιναν αἰτήσας λάβῃς καὶ ἔτεκεν, αὐτὸ τὸ τιμωμένον παρακλήσει ἔχεις: — fr. 10.

ιβ'. Εἰ ὁ ἡνεχύρασά σοι αἰτήσω ἔχειν, τοῦ χρέους δοθέντος, λέλυται τὸ κατὰ παράκλησιν: — fr. 11.

ιγ'. Κἄν συμφωνήσω ἐπὶ χρόνον ὀητὸν νέμεσθαι ὃ κατὰ παράκλησιν δέδωκάς μοι, ἔξεστί σοι ὅτε βούλει ἀναλαβεῖν αὐτό: — fr. 12 pr.

Ὁ αἰτηθεὶς δέδωκά σοι καὶ εἰς τὸν κληρονόμον μου μετέρχεται, οὐ μὴν εἰς τὸν σὸν· σοὶ γὰρ μόνον συνεχώρησα: — fr. 12. § 1.

ιδ'. Ἐὰν δοῦλός σου ἢ υἱὸς λάβῃ τι παρακαλέσας· εἰ μὲν κελεύσει σου ἢ σου τὸ πρᾶχθὲν ἀποδεξαμένου, αὐτὸς προσωπικῶς κατέχη, εἰ δὲ ἀγνοοῦντος σοῦ λαβῇ ἰδίῳ ὀνόματι περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῆ ἢ περὶ τῆς εἰς τὰ πράγματα τοῦ δεσπότητος δαπανῆς ἀγωγῆ κατέχη: — fr. 13.

Neque mutatur causa possessionis neque [nova] constituitur, sed in longius extenditur tempus; si vero, tempore praeterito, rursus rogavi, novum precarium fit et non redintegratur. fr. 5.

Si vero interea furere coeperit qui dedit vel decesserit, non renovatur precarium. fr. 6 pr.

Si rogaveris ut in fundo meo morari tibi liceat, ego possideo, non tu: sicuti usufructuarius aut inquilinus aut colonus. fr. 6. § 2.

Possum, cum rem meam pigneri dederim, eam precario accipere quod et frequenter accidit; quamvis incertum sit an ego sim dominus rei. fr. 6. § 4. 7. D. 43, 26.

Si precario quid a quo acceperis, et erga heredes eius et successores precario id habes, quamvis eum ignores habere heredem; si vero id quod mihi precario concesseris alteri vendideris, is autem non revocat, ab eo videor rem habere. fr. 8. § 1. 2.

Et qui dolo desiit habere tenetur.

Et is qui precario rem habet dolum tantum praestat et negligentiam similem dolo. is vero qui commodatum suscepit — — — — — hoc interdictum in causam [pristinam] restituere vel, si id non fecerit, in id quod interest a iudicio accepto condemnat et itaque etiam fructus medii temporis petit. fr. 8. § 3. 4.

Precarium et inter absentes et per epistulam vel per nuntium constituitur. fr. 9.

Si ancillam rogaveris et [precario] acceperis et pepererit, id quod natum est precario habes. fr. 10.

Si quod tibi pigneri dedi rogavero ut precario haberem, dato eo quod debetur, solvitur precarium. fr. 11.

Etsi pactus fuero in diem certum possidere id quod mihi precario dederis, licet tibi cum volueris recipere. fr. 12 pr.

Quod rogatus tibi [precario] dedit, ad heredem meum transit, non ad tuum; tibi enim soli concessi. fr. 12. § 1.

Si servus tuus filiusve quid precario acceperit vel iussu tuo vel te ratum habente, ipse personaliter teneris: si vero ignorante te proprio nomine ceperit, de peculio actione vel de eo quod in rem domini versum est teneris. fr. 13.

¹ οὐ cod. ² plura exciderunt.

- ις'. Ἐως τότε χρώμεθα τῷ ἀλλοτρίῳ, ἕως ὅτε
 θέλει ὁ δεσπότης αὐτοῦ: — fr. 15. Eatenus re aliena utimur, quatenus eius domi-
 nus velit. fr. 15.
 Οἱ ἐπιξενούμενοι καὶ δῶρον οἰκοῦντες οὐ νοοῦν-
 ται παρακλήσει οἰκεῖν: — fr. 15. § 1. Hospites et ii qui gratuito habitant non intel-
 leguntur precario habitare. fr. 15. § 1.
 Ἀνατὸν γὰρ καὶ δουλείας παρακλήσει ἔχειν,
 ὡς τὸ εἰσπέμπειν ἢ ποιεῖν ἐκθέτην: —¹ fr. 15. § 2. Possunt enim et servitutes precario haberi, sicuti
 servitus immittendi vel proiciendi. fr. 15. § 2.
 ιθ'. Κἂν μὴ νέμηται τις τὸ ἴδιον, δύναται αὐτὸ
 παρακλήσει ἑτέρῳ συγχωρεῖν: — fr. 18. Quamvis non possideat quis rem suam, potest
 eam alteri precario concedere. fr. 18.
 κα'. Ὁ ἐπώλησά σοι συνεφώνησά σοι κατὰ παρά-
 κλησιν εἶναι παρά σοι ἕως ἂν τὸ τίμημα λάβω·
 εἰ μὴ δῶς, ἀναλαμβάνω αὐτό: — fr. 20. Id quod tibi vendidero pactus sum tecum, ut
 precario maneret penes te donec pretium accepero;
 nisi dederis, id recipio. fr. 20.
 Ὁ νεμόμενος τὸ σὸν ἢ ὁ ἀγοράσας αὐτὸ παρά
 σου καὶ αἰτῶν ἔχειν αὐτὸ κατὰ παράκλησιν,
 μὴ ἐναλλάσσει αἰτίαν νομῆς, ὡς ἀπὸ δεσπότου
 λαβὼν· εἰ ἄλλον παρακαλέσει δοῦναι αὐτῷ τὸ
 αὐτὸ πρᾶγμα, ἔπαυσεν τῆς πρώτης αἰτίας καὶ
 ἤρξατο παρακλήσει² ἔχειν· εἰ δὲ καὶ δυνάμενος
 ἐκδικῆσαι τὸ πρᾶγμα παρά σου αἰτήσω σε δοῦναι
 μοι αὐτό, κατέχομαι ὡς κατὰ παράκλησιν ἔχων
 αὐτό: — fr. 22 pr. Qui rem tuam possidet eamve a te emerit et
 rogaverit ut sibi habere liceret precario, non mutat
 causam possessionis, quippe qui a domino accepit.
 quod si alium rogaverit, ut sibi precario daret ean-
 dem rem, ex priorē causa cessavit [possidere] et
 coepit precario habere. Et si cum possem rem
 meam a te vindicare, rogavero te eam mihi conce-
 dere, teneor tanquam precario eam possidens. fr. 22 pr.
 B. μγ'. Ἐὰν βάλανος ἐκ τοῦ ἀγροῦ μου εἰς τὸν σὸν
 πέση, λέγει ὁ πραιτωρ ἐξεῖναι μοι ἐπὶ τρεῖς
 ἡμέρας ἐκλέγειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτήν. τὸ αὐτὸ
 δεῖ νοεῖν καὶ ἐπὶ παντὸς καρποῦ: — fr. 1 pr. § 1. D. 43, 28. Si glans ex fundo meo in tuum deciderit, ait
 praetor licere mihi tertio quoque die colligere eam-
 que auferre: idem intellegi debet et de omni fructu.
 fr. 1 pr. § 1. D. 43, 28.

¹ ἐπεθεῖν cod. ² παράκλησει cod., ut videtur.
 Num κατὰ παράκλησιν? Omissa v. κατὰ librarii incuria,
 sequens verbum male correctum est.

περὶ μνημάτων καὶ δαπάνης τῶν νεκρῶν.

α'. Ὁ δαπανῶν εἰς ταφὴν τῷ τελευτήσαντι δοκεῖ συναλλάσσειν, οὐ μὴν τῷ κληρονόμῳ.¹ [fr. 1. D. 11, 7] πρὸς ταφὴν ἐστὶν ὁ τόπος ἐν ᾧ καὶ δοῦλος θάπτεται: — fr. 2 pr.

Ὁ εἰσαγαγὼν νεκρὸν ἢ ὅστέα νεκροῦ ἐπὶ τὸ θάψαι ἐν ἀλλοτρίῳ καθαροῦ τόπῳ ἢ τάφῳ μὴ ἔχον τοιοῦτο δίκαιον, ἐπέχεται ἀγωγῇ χρηματικῶς καὶ ἐστὶ μὲν καθαρός ὁ τόπος: — fr. 2. § 2.

Ὁ μὴ ὄν πρὸς ταφὴν ἰερός² τάφος δὲ ἐστὶν ἐν ᾧ σῶμα ἢ ὅστέα ἀνοῦ ἀπετέθη· οὐ πᾶς τῇ ταφῇ ἀφορισθεὶς, ἀλλ' ὅσον ἐστὶ τὸ σῶμα. μνημεῖδ' ἐστὶ τὸ διὰ τὴν μνήμην φαινόμενον: — fr. 2. § 5. 6.

γ'. Φαμιλιάριοι τάφοι λέγονται οὓς τις ἐαυτῷ καὶ τῇ φαιμίλιᾳ αὐτοῦ ποιεῖ κληρονομιαῖοι, οὓς ἐαυτῷ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἢ οὓς ὡς κληρονόμος³ ἐκτήσατο: — fr. 5. 6 pr.

δ'. Ἐν ἐκατέρῳ δὲ οἱ κληρονόμοι ἐξ ὅσουδ' ἴποτε μέρους εἰ κληρονομοῦσι καὶ θάπτονται καὶ θάπτουσι καὶ ἀκότων τῶν συγκληρονόμων καὶ οἱ παῖδες ὑπεξούσιοι τε καὶ ἀντεξούσιοι κληρονόμοι καὶ ἀπόκληροι, εἰ μὴ ῥητῶς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος κωλύσῃ, θάπτονται μὲν οὐ μὴν θάπτουσι πλὴν τῆς γονῆς αὐτῶν: — fr. 6 pr.

Οἱ δὲ ἀπελευθέροι μὴ κληρονομοῦντες οὔτε θάπτουσι οὔτε θάπτονται εἰ καὶ ἐπέγραψεν ὁ πάτρων ἐαυτῷ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις πεποιθῆναι τὸν τάφον: — ibid.

Τὸν καθαρὸν τόπον καὶ τὸ κενοτάφιον ἔξεστι πιπράσκειν καὶ δωρεῖσθαι· τάφος γὰρ κυρίως οὐκ ἐστὶν: — fr. 6. § 1.

Ὁ ἐν τῷ πιπράσκειν ἀγρὸν φυλάξας ἐαυτῷ δίκαιον τῶν τάφων κεχρωσθήσεται διὰ τοῦ ἀγροῦ πάροδος εἰς αὐτούς: fr. 10.

Οἱ ἄρχοντες ἢ καὶ ὁ πραιτώρ καὶ τὴν δαπάνην ὀρίζουσι καὶ μὴ ὄντων χρημάτων, πιπράσκειται τὰ εὐφθαρτὰ καὶ βαροῦντα τὴν κληρονομίαν: — fr. 12. § 6.

de monumentis et sumptibus funerum.

Qui impendit circa funus, cum defuncto contrahere videtur, non vero cum herede: [fr. 1. D. 11, 7] ad sepulcrum pertinet et locus, quo servus sepelitur. fr. 2 pr.

Qui infert mortuum ossave mortui in sepulcrum in alieno loco puro aut sepulcro, cum id iuris non habeat, tenetur pecuniaria actione et locus manet purus. fr. 2. § 2.

— — — — — sepulcrum est, quo corpus et ossa hominis condita sunt: non omnis [locus] sepulturae destinatus sed quatenus est corpus [humatum]. Monumentum est memoriae causa extans. fr. 2. § 5. 6.

Familiaria sepulcra dicuntur, quae quis sibi familiaeque suae constituit: hereditaria, quae sibi heredibusque suis [constituit] vel quae ut heres adquisivit. fr. 5. 6 pr.

In utroque [genere sepulcrorum] heredes ex qualibet parte [scripti] si heredes fiant et sepeliuntur et sepeliunt et invitis coheredibus et filii in potestate vel sui iuris, heredes vel exheredes, nisi expresse eis testator prohibuerit, sepeliuntur, non vero sepeliunt, nisi posteritatem suam. ibid.

Liberti nisi heredes sint neque sepeliunt neque sepeliuntur, quamvis inscripserit eorum patronus [in titulo] sibi et libertis fecisse sepulcrum. ibid.

Locum purum et cenotaphium vendere donareque licet; non enim est proprie sepulcrum. fr. 6. § 1.

Qui in fundo vendendo ius sepulcrorum sibi reservavit, ius habet per fundum eundi ad ea. fr. 10.

Praesides vel praetor et impensas definiunt et, cum non extet pecunia, veniunt ea quae facile corumpuntur et quae onerant hereditatem. fr. 12. § 6.

¹ hucusq. Syn. ² locus corruptus. ³ —ους cod.

- ιγ'. Τούτων δὲ μὴ ὄντων, τὰ ἀργυρέα καὶ χρυσέα πολοῦνται ἢ ἐνεχυράζονται, ἢ, ἐάν ἐστιν εὐχερὲς, ἀπαιτεῖται καὶ χρὸς: — fr. 12. § 6. 13.
 Ἐὰν ἐφ' ὕβρι τοῦ τελευτήσαντος πλουσίου, μέτριά τις δαπανήσῃ, οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν: —¹ fol. 124^v. fr. 14. § 10.
- ιδ'. Ἐνέχονται τῇ ἐπὶ ταφῇ ἀγωγῇ οἱ τῇ ταφῇ ὑποκείμενοι, οἷον κληρονόμοι καὶ πάτρονες αἰτούντες τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν: — fr. 14. § 17. — 15.
- ιε'. Καὶ ὁ τὴν προῖκα τῆς τελευτησάσης κερδαίνων εἴτε ἀνὴρ ἐστὶν εἴτε πατήρ αὐτῆς: — fr. 16.
- ις'. Εἰ δὲ μήπω ἀνέλαβεν αὐτὴν ὁ πατήρ, μόνος ὁ ἀνὴρ ἐνάγεται καὶ λογίζεται τῷ πατρὶ τὸ διδόμενον: — fr. 17.
- ιζ'. Ἡ γὰρ δαπάνη τῆς ταφῆς χρὸς² ἐστὶ τῆς προικὸς καὶ μειοῖ αὐτήν: — fr. 18. 19.
- ιθ'. Ἐὰν ἐπιδιδούς³ ὑπὲρ γυναικὸς προῖκα συμφωνήσω τὸ δίμοιρον ἀναλαβεῖν καὶ τὸν ἄνδρα κερδαίνειν τὸ τρίτον καὶ μηδὲν εἰς τὴν ταφὴν δαπανῆσαι, εἰ μὲν ἐγὼ θάψω τὴν γυναῖκα, τὸ συμφωνον ἔρρωται καὶ οὐκ ἀπαιτῶ τὸν ἄνδρα· εἰ δὲ ἄλλος θάψῃ, ἀπαιτεῖ τὸν ἄνδρα· τὸ γὰρ δημόσιον δίκαιον οὐ βλέπεται διὰ τοῦ συμφώνου· εἰ δὲ καὶ συνεφώνησα πᾶσαν ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα καὶ τελευτησάσης αὐτῆς ἀναλάβω, συνεισφέρω εἰς τὴν ταφὴν: — fr. 20 pr.
- Ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα κερδαίνων ὑπόκειται ὅτε ἦν ὁ πῆρ, εἰ μὴ ἔρα μετρία οὔσα οὐκ ἐξαρκῆ· τότε γὰρ ὁ πατήρ αὐτὴν θάπτειν ἐνέχεται: — fr. 20. § 1.
- Ἐὰν ἡ μήρ τελευτήσῃ καὶ μὴ ἐστὶν ἡ κληρονομία αὐτῆς εὐπορος, ἐπὶ μόνης τῆς προικὸς θάπτεται: — fr. 20. § 2.
- κ'. Ὁ ἐσχηκὸς ὑπεξούσιον υἱὸν τὸν τελευτήσαντα ἐνάγεται πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ: — fr. 21.
- Ἡ γυνὴ καὶ ἐκ τῆς προικὸς καὶ τῆς ἄλλης αὐτῆς οὐσίας ἀναλόγως θάπτεται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ κληρονόμου: — fr. 22. 23.
- κα'. Ὑπεξαίρουμένων τῶν ληγάτων ἢ τῶν ἐλευθεριῶν ἢ τῶν χρῶν: — fr. 24—26.
- κγ'. Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ ἀποδῶ τῇ γαμετῇ τὴν προῖκα ἐξ ὧν αἰτιῶν ὁ νόμος ἐπιτρέπει, οὐκ ἐνάγεται τῇ ἐπὶ τῇ ταφῇ ἀγωγῇ: — fr. 27. § 1.
- His non extantibus, argentum et aurum veniunt vel pigneri dantur, vel, si fieri potest, exigitur etiam nomen. fr. 12. § 6. 13.
 Si in contumeliam divitis mortui quis modicos sumptus fecerit, non repetit. fr. 14. § 10.
 Funeraria actione tenentur ii, qui funus curare debent, veluti heredes et patroni qui petant contra tabulas successionem. fr. 14. § 17. — 15.
 Et qui dotem mortuae lucratur, sive vir sit, sive pater eius. fr. 16.
 Si nondum receperit eam pater, solus vir tenetur et imputatur patri id quod datum est. fr. 17.
 Nam funeris sumptus dotis aes alienum est et minuit eam. fr. 18. 19.
 Si, data pro muliere dote, convenerit ut duas partes ego reciperem et vir tertiam partem lucraretur et nihil in funus impenderet, si quidem ego mulierem funeravero, valet pactum et nihil peto a viro; si extraneus funeraverit, a viro petit; nam publicum ius pacto infringi non potest. Quod si etiam convenerit ut totam dotem reciperem, et mortua muliere recepero, in sepulturam conferam. fr. 20 pr
 Vir qui dotem lucratur tenetur, cum sit [et] pater, nisi forte exigua cum sit [dos] non sufficiat. tunc enim pater eam funerare cogitur. fr. 20. § 1.
 Si mater mortua fuerit et non sit hereditas eius solvendo, ex sola dote funeratur. fr. 20. § 2.
 Qui habuerit in potestate filium, qui mortuus est, tenetur [ad funerandum] secundum suam dignitatem et substantiam. fr. 21.
 Mulier et ex dote et ex ceteris ipsius bonis pro portione funeratur a viro et ab herede. fr. 22. 23.
 Deductis legatis et libertatibus et aere alieno. fr. 24—26.
 Si vir constante matrimonio reddiderit uxori dotem ex illis causis, quibus iure [id fieri] conceditur, non convenitur actione funeraria. fr. 27. § 1.

¹ habet Syn. ² χρῆστος sic cod. ³ ἐπιγυναι-
 διδούς: γυναι lineolis inductum.

- κδ'. Ὁ ἀνὴρ μέγχις εὐπορίας ἐνάγεται τῇ ἐπὶ τῇ ταφῇ ἀγωγῇ· τοῦτο γὰρ δοκεῖ κερδαίνειν ὅπερ οὐκ ἐδίδου [εἰ] παρὰ τῆς γυναικὸς ἐνήγεται: — fr. 27. § 2.
- κε'. Τὴν ἔπροιον μόνος ὁ πῆρ θάπτει καὶ τὴν αὐτεξουσίαν οἱ κληρονόμοι αὐτῆς· εἰ δὲ μὴ ἔχη κληρονόμους ἢ ὁ πῆρ ἀπορεῖ, ἐνάγεται ὁ ἀνὴρ μέγχις εὐπορίας· ὑβρίζειται γὰρ μὴ θαπτομένης τῆς γενομένης αὐτοῦ γαμετῆς: — fr. 28.
- κς'. Ἐὰν διαξευχθεῖσα γυνὴ γαμηθῇ, ὁ πρῶτος ἀνὴρ κἄν ἐκέρδανεν τὴν προῖκα οὐ δαπανᾷ εἰς τὴν ταφὴν αὐτῆς. fr. 29 pr.
- fol. 117'. Πρὶν ἢ μὲν ἀποδοῦ τὴν προῖκα ὁ ἀνὴρ αὐτὸς ἐνάγεται, μετὰ δὲ τὴν ἀπόδοσιν ὁ πῆρ αὐτῆς· ἐναχθεὶς δὲ ὁ ἀνὴρ παρὰ τοσοῦτον ἀποκαθίστησι τῷ ἀνδρὶ: — fr. 29. § 1.
- κζ'. Εἰ δὲ ὁ πῆρ δαπανήσῃ ἢ ἐναχθεὶς παρῶν τῷ δαπανήσαντι, ἀναλαμβάνει παρὰ τοῦ ἀνδρός διὰ τῆς ἐπὶ τῇ προικῇ ἀγωγῆς: — fr. 30 pr.
- κη'. Τῆς αὐτεξουσίας οἱ κληρονόμοι συνεισάγουσι καὶ ὁ πῆρ καὶ ὁ ἀνὴρ πρὸς ὅπερ ὁ μὲν ἀναλαμβάνει, ὁ δὲ κερδαίνει τῆς προικῆς: — fr. 30. § 1.
- λβ'. Ὁ προδότης τῆς ἰδίας πατρίδος οὐ πενθεῖται ἀλλὰ καὶ ἀψόγως παῖς πατέρα τοιοῦτον ἀναιρεῖ κἄν σῶμα πρ — τοῦ ταφῇ δαπανηθῆναι: —¹ fr. 35.
- Ἡ δαπάνη τῆς ταφῆς ὑπεξαίρεται τῆς κληρονομίας καὶ παντὸς προτιμᾶται χρέους τῆς κληρονομίας οὔσης ἀπόρου: — fr. 45.

ΤΙΤΛΟΣ Β', ΒΙΒΛΙΟΥ ΝΘ'

περὶ τοῦ τὸν νεκρὸν εἰσάγειν καὶ τάφον οἰκοδομεῖν.

Ὁ θάπτων ἔγκυον πρὶν ἢ τὸ βρέφος διὰ τομῆς ἐκβληθῆναι φρονεῖν δοκεῖ: —² fr. 2. D. 11, 8.δ'. Ἐπὶ τὸν τάφον οὐ συμβάλλεται χρονία νομὴ τῷ μὴ ἔχοντι δίκαιον: —³ fr. 4.

ε'. Ἐὰν ἐν ἀτελεῖ μνημείῳ λείψανα τεθῆναι, δύναται πληροῦσθαι· οἱ δὲ πρὸς ταφὴν τόποι κελεύσει τῶν ἱερέων ἀνανεοῦνται: — fr. 5 pr. § 1.

B. γ'. ^v ⁴ ^{κο}
τ μβ'.

ΤΙΤΛΟΣ Γ',

περὶ ταφῆς καὶ δαπανημάτων κηδεῶν.

γ'. Ἐὰν τινα δαπανήσῃ ὁ ληγατάριος περὶ τὴν ταφὴν τοῦ διαθεμένου καὶ τὸ δαπάνημα [τῆς ταφῆς] ἀπαιτεῖ καὶ τὸ ληγάτον [ὀφείλ]εται τοῦ τελευτήσαντος: — c. 3. C. 3, 44.

¹ locus corruptus. ² habet Syn. ³ habet Syn.

Vir in id quod facere potest actione funeraria convenitur: id enim lucrari videtur quod non dedisset si fuisset ab uxore conventus. fr. 27. § 2.

Eam quae dote carebat solus pater funerat et eam quae sui iuris fuit, heredes eius: si vero heredes non habeat neque pater solvendo sit, tenetur vir in id quod facere potest; ipsi enim dedecori est non sepeliri eam, quae fuit uxor eius. fr. 28.

Si post divortium mulier nupserit, prior maritus quamvis lucratus sit dotem non impendit circa funus eius. fr. 29 pr.

Priusquam dotem reddiderit vir, ipse convenitur et post restitutionem eius pater: conventus autem vir eo minus reddit patri. fr. 29. § 1.

Si impenderit pater aut conventus ei qui impenderit praestiterit, recipit a viro per actionem de dote. fr. 30 pr.

In [funus] mulieris sui iuris conferunt et pater et maritus, [secundum id] quod alter recipit, alter lucratur ex dote. fr. 30. § 1.

Proditor patriae suae non lugetur sed etiam impune filius patrem eiusmodi occidit — — — fr. 35.

Funeris impensae ab hereditate deducuntur et omni praeponuntur debito, cum hereditas non sit solvendo. fr. 45.

TITULUS II, LIBRI LIX

de mortuis inferendo et sepulcro aedificando.

Qui sepelitur praegnatam antequam partus excidatur necare videtur. fr. 2. D. 11, 8.

In sepulcro non confert longa possessio ei qui ius non habuerit. fr. 4.

Si in imperfecto monumento reliquiae [hominis] sint conditae, potest perfici; loca vero ad sepulturam pertinentia iussu pontificum reficiuntur. fr. 5 pr. § 1.

TITULUS III,

de sepultura et funerum impensis.

Si quaedam impenderit legatarius in testatoris funus et impensam funeris petit et debetur legatum defuncti. c. 3. C. 3, 44.

l. 3. Cod.
t. 42.

- ζ. Δύνανται ὁ κτίζων τάφον καὶ στήλας¹ ἐπι-
θεῖναι καὶ ἕτερον ὃν βούλεται κόσμον· ἐκάστῳ γὰρ
ἔξεστιν ἐν τοῖς ἰδίοις ὃ βούλεται ποιεῖν: —² c. 7.
- ια. Οἱ ἐπὶ ἐγκλήματι κατακριθέντες δύνανται
θάπτεσθαι: — c. 11.
- ιγ. Μηδεὶς ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς κελεύσεως
βασιλικῆς εἰς ἕτερον τόπον μεταφερέτω: —³ c. 14.
- ιδ. Ἐν οὐδενὶ τόπῳ οὐδὲν τέλος παρ' οὐδενὸς
προσώπου ὑπὲρ τῶν διακομιζομένων σωμάτων
παρέχεται: —⁴ c. 15.

Potest is qui sepulcrum aedificat stelas impo-
nere et cetera quae vult ornamenta: cuique enim
licet in suo quod libet facere. c. 7.

Rei criminis damnati sepeliri possunt. c. 11.

Nemo humanum corpus sine principis permissu
in alium locum transferat. c. 14.

In nullo loco a nemine nullam vectigal propter
corpora transferenda solvitur. c. 15.

¹ —ην habet sch. Bas. (I 636 Hb.). ² cfr. schol.
cit. ³ habet Syn. ⁴ cf. Cuiac. Obs. XI. 21. per-
peram cod. l. διακομιζομένων.

prima
linea ex-
cisa est.

[LIBER XXX, TITULUS I.]

[LIBER XXX, TITULUS I.]

fol. 17. τιμὴν παρασχεῖν ἢ τὰ πράγματα γινόμενου λόγου τῶν μετὰ τοὺς καρποὺς περὶ αὐτὰ δαπανηθέντων. τὸ αὐτὸ κἄν ἢ γυνὴ μέμφηται ἥττονος τὴν προῖκα διατιμηθῆναι· αὐτῇ γὰρ δίδεται ἢ ἐπιλογῇ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος διατετιμημένου: — fr. 7. § 5. D. XXIV, 1.

Ἐὰν ἢ γυνὴ τὸ δωρηθὲν αὐτῇ ἑτέρῳ παραδῶσῃ ζῶντος τοῦ ἀνδρός, ὡς παρὰ δωρεᾶς οὕτω καὶ παρ' αὐτοῦ παραδῶσις ἤρτηται: — fr. 11. § 9.

Καὶ περιορισμοῦ χάριν γενομένη δωρεὰ ἔρωται: — fr. 13. § 1.

Ἐὰν δώσω σοι ἐπὶ τῷ κτίσει τὸ ἔδαφος σου ἢ γεωργῆσαι τὸν ἀγρὸν σου, ὅπερ οὐκ ἡμελεῖς ποιεῖν, οὐκ ἀναλαμβάνω αὐτό· δωρεὰ γὰρ ἐστίν. ὅθεν μεταξὺ τῶν συνοικούντων κεκόλυται: — fr. 13. § 2.

Ἐὰν ἢ γυνὴ τὰ δωρηθέντα αὐτῇ δανείσῃ καὶ λάβῃ τόκους, κερδαίνει αὐτούς: — fr. 15. § 1.

19. Ἐὰν ἢ γυνὴ μου δωρήσῃται μοι δοῦλον καὶ ἀγοράσῃ πρᾶγμα, τῆς γυναικὸς γίνεται, ὅθεν δῆποτε εἰ δέδωκ[ε τ]ὰς τιμὰς· οὔτε γὰρ [ἐκ] τῶν ἰδίων πραγμάτων μου προσπορίζεται μοι· τοῦτο γὰρ οἱ καλῇ πίστει νομεῖς ἔχουσιν, ἐγὼ δὲ γινώσκων ἀλλότριον νέμομαι. εἰ δὲ ἐκ τῶν ἐμῶν ἡγοράσθῃ τὸ πρᾶγμα, παρακρατῶ τὸ πρᾶγμα περὶ τῆς προικὸς ἐναγόμενος. εἰ δὲ μὴ παρακρατήσω, ἀπαιτῶ αὐτό: — fr. 19 pr. § 1.

Ἐὰν δωρησάμενος γυναικὶ ἀγάγωμαι αὐτὴν μὴ πληρώσασαν τὴν ἐπὶ τῷ δωρηθέντι διὰ χρήσεως κυριότητα¹ καὶ λυθῇ ὁ γάμος, οὐδὲν ἥττον τρέχει ὁ χρόνος: — fr. 24.

Ἐὰν ἢ γυνὴ τόκους ἐπερωτήσῃ τῆς προικὸς, οὐ [κε]χρωσθήσῃται μὲν, οὔτε δύναται διὰ τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀγωγῆς ἀπαιτεῖν αὐτούς: — fr. 28. § 7.

Ἐὰν δωρήσωμαι τῇ γυναικὶ μου ἔδαφος καὶ κτίσῃ ἐν αὐτῷ οἶκον, ἐμὸς ὁ οἶκος γίνεται, καὶ διὰ παρακατασχέσεως ἢ γυνὴ λαμβάνει παρ' ἐμοῦ τὰς δαπάνας: — fr. 31. § 2.

Ἐὰν ἀληθοῦς τιμήματος τῆς πράσεως γενομένης, σύμφωνον κατὰ δωρεὰν γένηται ὥστε μὴδὲν τὸν ἀγο

¹ quaedam exciderunt: puta: ἢ τῇ γαμετῇ μου δωρήσω.

pretium praestare vel res, habita ratione eorum, quae praeter fructus circa eas impensa sunt. idem est et si uxor queratur dotem minoris esse aestimatum. nam ei datur electio. idem est et de aestimatione eius quod utendum datum est.

fr. 7. § 5. D. 24, 1.

Si uxor id quod sibi donatum est alteri tradiderit vivo marito, sicuti ex donatione, ita ex hoc traditio pendet.

fr. 11. § 9.

Et deportationis causa facta donatio valet.

fr. 13. § 1.

Si dederō tibi, ut aedifices in arca tua vel ut colas fundum tuum, quod non fueras factururus, non id repeto: est enim donatio. quare inter coniuges prohibetur.

fr. 13. § 2.

Si uxor ea quae sibi donata sunt mutuo dederit et usuras acceperit, sibi lucratur.

fr. 15. § 1.

Si uxor mea servum mihi donaverit [is]que rem emerit, uxoris fit, undecumque pretium solverit: neque enim ex re mea propria mihi acquirit. hoc enim bonae fidei possessoribus tributum est; ego autem sciens rem esse alienam possideo. Quod si pecunia mea empta sit res, rem retineo de dote conventus et si eam non retinero, eam peto.

fr. 19 pr. § 1.

Si cum mulieri donassem, eam uxorem duxero, cum ipsa rei donatae nondum usucapionem implevisset et nuptiae sint solutae, nihilominus currit tempus.

fr. 24.

Si uxor dotis usuras fuerit stipulata, nullomodo debentur neque potest ipsa per dotis actionem eas petere.

fr. 28. § 7.

Si donavero uxori meae aream ipsaque aedificaverit in ea domum, haec mea fit, et per retentionem uxor accipit a me impensas.

fr. 31. § 2.

Si vero pretio facta cum sit venditio, pactum donationis causa accedat, ut nihil

fol. 61^r. —ἀκριτα δὲ τὰ τῶν παιδῶν καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελγαίνουσιν ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸν νόμον.

Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παιδῶν, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι καθεστήκοιεν· ὥσπερ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ' ἄρρένων καὶ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τίθεμεν νόμον: —

Nov. 89. c. 12. § 5.

Εἰ μέντοι (δεῖ γὰρ διὰ πάσης ὁδοῦ ἀκριβείας τε ὁμοῦ καὶ εὐσεβείας ἐλθεῖν) ἔχων τις παῖδας γνησίους καταλείποι καὶ νόθους, ἐξ ἀδιαθέτου μὲν οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν παντελῶς βουλόμεθα, ἀποτρέφεσθαι δὲ τοὺς νόθους παρὰ τῶν γνησίων θεσπίζομεν κατὰ τὸ πρόπον τε καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον παρ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμαζόμενον. τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις λεγόμενον: —¹

c. 12. § 6.

Ταῦτοῦ τούτου φυλαττομένου, κὰν εἰ γεμετήν μὲν ἔχοι, παῖδας δὲ νόθους ἐκ τῆς προτελευτησάσης παλλακῆς αὐτῷ γενομένους, ὥστε κἀκείνους ἀποτρέφεσθαι παρὰ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. περὶ γὰρ ἐγγόνων νόθων τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ῥητῶς περὶ αὐτῶν διατεταγμένα κρατεῖται: —

ib.

Ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων τοὺς νόθους παῖδας ἐκαλέσαμεν εἰς τὴν διαδοχὴν, ἐπὶ τούτων καὶ αὐτοὶ τὴν πρόπουσαν τοῖς φυσικοῖς πατράσιν εὐγνωμοσύνην τηρεῖτωσαν καὶ αὐτῷ τῷ μέτρῳ, ᾧπερ οἱ γονεῖς προνοοῦσι τῶν φυσικῶν παιδῶν κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, καὶ αὐτοὶ τοὺς γονεῖς ἀμειβέσθωσαν, εἴτε εἰς τὰς διαδοχάς, εἴτε εἰς τὰς ἀποτροφάς, καθάπερ ἐπὶ αὐτῶν νενομοθετήκαμεν: —

c. 13.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔμπροσθεν ἐν τισὶ τῶν διατάξεων εἴρηται δεῖν εἰς ἄπερ οἱ πρὸς δωροῦνται τοῖς παισὶν ἢ καταλιμπάνουσιν, εἰς ταῦτα καὶ κηδεμόνας αὐτοῖς παρέχειν βεβαιουμένους² μέντοι, τοῦτο κύριον εἶναι καὶ νῦν τίθεμεν διδόντες καὶ τῇ μῦρι κατὰ τὸ ἤδη περὶ τούτων διατεταγμένον καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπέειν παίδων. τελευ-

incertae etiam filiorum res, neque nos intemperantibus, sed honestis hominibus legem damus.

Non distinguimus autem inter liberos, masculine sint an feminae, sicut enim natura nihil circa eiusmodi distinguit, ita nec nos alteram de maribus et alteram de feminis in hac re legem condimus.

Nov. 89. c. 12. § 5.

Si quis autem (necesse enim est per totam diligentiae simul atque pietatis viam ingredi) cum liberos habeat legitimos relinquat etiam naturales, nihil ab intestato eis competere omnino volumus, ali autem naturales a legitimis volumus prout decet, secundum patrimonii quantitatem a bono viro aestimandam: hoc est quod in nostris legibus vocatur [boni viri arbitratu].

c. 12. § 6.

Hoc ipso servando, etiam si uxorem habuerit et filios naturales sibi natos ex concubina praemortua, ita ut et ii alantur ab eius successoribus. Circa vero nepotes naturales ea, quae iam a nobis de iis expresse constituta sunt, valeant.

ib.

In quibus vero casibus naturales filios vocavimus ad successionem, in isdem et ipsi naturalibus patribus convenientem servanto gratitudinem eademque mensura, qua parentes naturalibus liberis consulunt ex nostra lege, et ipsi parentes remunerent, sive in successione, sive in alimentis, quemadmodum de eis constituimus.

c. 13.

Quoniam vero in quibusdam constitutionibus dictum est in rebus quas patres liberis donant vel relinquunt tutores confirmandos eis dari, id ratum et nunc esse volumus, et matri (secundum id quod iam de his rebus est statutum) facultatem damus naturalium quoque filiorum tutelam suscipiendi. Ultima autem nos legis pars expectat, ut et ipsa

¹ boni viri arbitratu, supple cum Novellarum edit.

² βεβαιούμεν οὗς cod.